

Asia: VN/16951/2020

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto

Lausun suunnitelmasta allaolevien alaotsikoiden alle

Mikäli vastasit yhtyäsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

Suunnitelman tavoitteet

1 Suunnitelman tavoitteet - avovastaus

-

Liikenne

2a Liikenteeseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

2b Liikenne - avovastaus

-

Maatalous

3a Maatalouteen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

3b Maatalous - avovastaus

-

Rakennusten erillislämmitys

4a Rakennusten erillislämmitykseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

4b Rakennusten erillislämmitys - avovastaus

-

Työkoneet

5a Työkoneisiin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

5b Työkoneet - avovastaus

Nykyisiä toimia laajentavina toimina mainitaan päästöttömät työmaat ja työkonealan green dealien ylläpito ja laajentaminen. Lisäksi todetaan, että julkisten hankintojen kilpailutuksen yhteydessä on mahdollisuus valita vähäpäästöisiä työkoneita toteutukseen ja näiltä osin koulutuksella pyritään edistämään hankintavastaavien tietämystä.

-> Toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta julkisella sektorilla tulee seurata, ja valmistautua voimakkaampiin keinoihin, mikäli riittävää edistymistä ei tapahdu.

Jätehuolto

6a Jätehuoltoon suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

6b Jätehuolto - avovastaus

-

F-kaasut

7a F-kaasuihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

7b F-kaasut - avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

8a Teollisuuteen ja muihin päästöihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

8b Teollisuus ja muut päästöt - avovastaus

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

9a Kunnille ja alueille suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

9b Kunnat ja alueet - avovastaus

Luonnoksessa todetaan, että kuntien ilmastotyön vauhdittamisella voidaan merkittävästi vauhdittaa eri sektoreiden ja tahojen päästövähennyksiä, varsinkin jos verkostotyön lisäksi kunnille tarjotaan myös yhä enemmän asiantuntijatukea ja rahoitusta.

-> Rahoitusmahdollisuuksia on tarjolla kohtuullisen hyvin, sen sijaan kunnissa on usein puutetta hanke- ja rahoitushakuihin vaadittavista henkilöresursseista ja osin myös osaamisesta.

Kun kuntien ilmastotyö perustuu vapaaehtoisuuteen, voi kunnan poliittinen tahto olla ilmastotyön suurin hidaste – tai sen suurin voimavara. Ilmassa ristivetoa -kyselytutkimuksen (Lehtonen ym. 2020b) mukaan kuntapäättäjiä motivoi ilmastotoimiin kustannussäästöt ja kunnan elinvoimaisuuden lisääminen. Kyselyn mukaan ilmastotoimien kustannus-, ilmasto- ja sosiaalisista vaikutuksista tarvitaan enemmän tietoa, jotta toimet olisi helpompi saada läpi päätöksentekoprosessissa. Kuntapäättäjäkyselyn mukaan eniten ilmastoasioiden edistämistä kunnassa hidastaa ilmastotoimien kustannusten jakaantuminen epätasa-arvoisesti eri väestöryhmille. Kuntapäättäjiä mietitytti myös ilmastotoimien kustannukset ja ilmastotoimien vähäiset vaikutukset.

-> Ainakin toistaiseksi valtuustokauden lyhyt kesto (ilmastotoimien näkökulmasta) aiheuttaa lisähaasteita kunnan ilmastotyölle. Toimien vaikutukset voivat näkyä pitkälläkin viiveellä ja voivat olla myös hankalasti toteennäytettävissä. Tämä koskee myös välillisiä vaikutuksia (esim. terveydenhoidon menoissa syntyvät säästöt). Pelkkää kasvihuonekaasujen päästövähennystä ei välttämättä katsota riittäväksi perusteeksi toimenpiteille. Myös edellisellä valtuustokaudella päätettyjä toimenpiteitä voidaan perua. Useat eri päästölaskentamenetelmät tai erilaisten sitoumusten toisistaan poikkeavat päästösektorit vaikeuttavat selkeää viestintää. Esimerkiksi SYKEN tarjoama ilmainen päästölaskenta ei ainakaan toistaiseksi ole käyttökelpoinen kansainvälisissä yhteyksissä.

-> Esitetyt kuntien ja alueiden ilmastotyön vauhdittamisen toimet ovat kannatettavia. Erityisen tarpeellisenä pidämme kohtaa ”Selvitetään mahdollisuuksia ohjeistaa kuntien ympäristötilinpitoasioita siten, että kaikki ilmastotoimet näkyisivät kirjanpidossa selkeästi ja kannustavasti”.

Kulutuksen hiilijalanjälki

10a Kulutukseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

10b Kulutus - avovastaus

Valtion toimina mainitaan mm. ”Tuetaan alueellista ja paikallista tuoppausta ja skaalataan kestävien elämäntapojen kokeiluja ja kiihdyttämöitä, jotka tukevat kestäviä, luonnonvaroja säästäviä valintoja (YM)” ja ”Tuetaan nykyisten ilmasto- ja kiertotalousopetusmateriaalien jalkauttamista. Tehdään kohdennettua viestintää hiilijalanjäljen pienentämisestä etenkin aikuisväestölle. Huomioidaan, että materiaaleissa kerrotaan toimien mittakaavoista. (YM yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa)

-> Näissä olisi suositeltavaa tehdä yhteistyötä kuntien kanssa, jotta viestintään saadaan myös paikallinen näkökulma.

Julkiset hankinnat

11a Julkisiin hankintoihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

11b Julkiset hankinnat - avovastaus

Hankintatoimien politiikkaosiossa on kirjattu, että tarkastellaan mahdollisuuksia sisällyttää hankintalainsäädännön tavoitteisiin velvoite huomioida ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat (2 §:n 1 momentti). Ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien nostaminen lain tavoitteisiin antaisi vahvemman signaalin eikä olisi pelkästään suositus. Muutos edellyttää ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien tarkentamista mm. edellyttämällä hiili- ja ympäristöjalanjäljen huomioimista hankinnoissa, joille se on saatavilla.

-> Mikäli velvoite tulee lakiin, sen tulisi olla vähintään yhtä konkreettinen velvoite kuin puhtaiden ajoneuvojen laissa (740/2021), jossa säädetään julkisten ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista.

Varmistetaan, että Suomessa on nykyistä pysyvämmät rakenteet ja rahoituspohja ympäristövastuullisten ja vaikuttavien julkisten hankintojen vauhdittamiseksi. Tuki kattaa tarvittavan tiedon tuottamisen, osaamisen kehittämisen, edelläkävijähankintoja ja systeemistä muutosta tukevien toimintamallien skaalaamisen sekä hankintaorganisaatioiden ja arvoketjujen yhteistyön kehittämisen.

-> On huomattava, että sosiaaliset näkökohdat voivat liittyä myös innovaatioihin. Julkisilla hankinnoilla voidaan myös kannustaa yhteiskunnallisilta vaikutuksiltaan innovatiivisten ratkaisujen ja tuotteiden synnyttämiseen. Hankinnoilla voidaan kannustaa toimijoita kehittämään sellaisia uusia ja innovatiivisia ominaisuuksia sisältäviä tuotteita, joilla on vaikutusta ympäristönäkökohtiin. Kunnissa on jo Hankinnoilla työllistämisen -hankkeita, joilla pyritään viemään työllistämisen keinoja

hankintoihin. Vastaavaa valtion tukea kunnille tarvitaan myös hankintojen ympäristönäkökulman osalta.

Hallitusohjelmassa todetaan, että ruokajärjestelmän kestävyuden parantamisessa merkittävä rooli on julkisilla hankinnoilla ja julkisilla ruokapalveluilla.

-> Julkisille ruokahankinnoille ja ruokapalveluille asetettujen tavoitteiden (esim. kalan ja kasvispainotteisen ruoan osuuden lisääminen) toteutumista tulisi seurata ja tarvittaessa valmistautua muuttamaan suositukset sitoviksi. Julkisten tahojen järjestämien tilaisuuksien osalta tulee suositella siirtymistä kasvispohjaiseen tarjoiluun. Tällä olisi myös selkeitä välillisiä hyötyjä kuntalaisille ja muille toimijoille välittyvän esimerkin myötä.

Suosittelaa, että valtion organisaatioiden, kuntien ja kuntayhtymien valmistelemisissa ilmasto-ohjelmissa ja ilmastobudjeteissa otetaan huomioon tavoitteiden kannalta vaikuttavimmat hankintakategoriat.

-> Kirjattava suositukset kategorioista.

Suosittelaa, että osana kansallista hankintastrategiaa selvitetään seurantajärjestelmän käyttöönottoa, jossa mm. tekoälyä ja olemassa olevia julkisten hankintojen ilmoituskanavia hyödyntäen kootaan tietoa julkisten hankintojen hiili- ja ympäristöjalanjäljestä.

-> Kansallinen seurantajärjestelmä on mielestämme hyvä ajatus, mutta kunnilla tulee ensin olla jotain raportoitavaa. Osana kansallista hankintastrategiaa Hankinta Suomen tulisi tuottaa valtakunnallisesti konkreettisia työkaluja kunnille ja valtiolle eli esim. miten ympäristönäkökulma huomioidaan ja sen toteutumista seurataan hankinnoissa. Tässä voisi hyödyntää hankinnoilla työllistämisen mallia (<https://www.kuntaliitto.fi/elinvoima-ja-tyollisyys/tyollisyys/hankinnoilla-tyollistyminen>).

Muut poikkisektorit

12a Muille poikkisektoreille suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

-

12b Muut poikkisektorit - avovastaus

Ilmastonmuutoksen kerrannais- ja yhteisvaikutusten voimistuminen voi myös johtaa toimintaympäristön osittain hallitsemattomaan muutokseen, joka voi heijastua kansainväliseen turvallisuuteen, taloudelliseen vakauteen ja luonnon ekosysteemien tasapainoon vaikeuttaen siten päästövähennyksien toteuttamista.

-> Luonnoksessa ei viitata lainkaan ilmastonmuutokseen sopeutumisen / varautumiseen. Sen edellyttämät toimet voivat osin olla ristiriidassa päästövähennystavoitteiden kanssa (esim. tiivistyvien kaupunkien lämpösaarekeilmiöön ja hulevesien hallintaan tai rakennusten lisääntyvään viilennystarpeeseen ja säänkestävyyden parantamiseen liittyen).

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

13a Toimenpideohjelman vaikuttavuus

-

13b Toimenpideohjelma - avovastaus

-

13c Mitä lisätoimia ehdotatte tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi?

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

14 Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

-

Muita huomioita

15 Muita huomioita

-

16 Voiko organisaationi osaltaan edistää ilmastosuunnitelman tavoitteiden saavuttamista?

-

Krüger Claes
Oulun kaupunki - Konsernipalvelut ja yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut